

§ I. — De obligatione servandi unionem mentis cum corpore.

Hanc obligationem non agnoscebant Epicurei, nec veteres Stoici, qui cruentam sui ipsius occisionem laudabant ut virtutem, præsertim in nonnullis circumstantiis, quod exemplo Bruti, Catonis, etc., comprobatur. Insanæ huic opinioni plures pseudosapientes nostri subscripserunt, inter quos d'Holbac, Toussaint, Helvetius, etc. Qui enim nihil agnoscent præter materiam, nulla ratione probare possunt violentam sui ipsius mortem esse illicitam. Cæteri vero, religionem aut solam philosophiam hodiernam sectantes, doctrinam oppositam unanimiter tenent.

PROPOSITIO.

Lex naturalis strictè prohibet liberam sui ipsius occisionem.

Prob. Quod est Deo injuriosum, regulis prudentiæ contrarium, voci naturæ oppositum, sensui populorum adversum et societati noxium, lege naturali prohibetur : atqui talis est libera sui ipsius occisio.

1° *Est Deo injuriosa.* Deus enim existentiam dedit homini et animam ejus univit eorpori; illum ergo statuit in terra ut servum aliquid operaturum, vel ut militem stationem suam servaturum : atqui servus famulatum suum deserere non potest, nec miles stationem sibi assignatam, quin gravem injuriam superiori suo inferat. Ergo similiter homo gravis injuriæ erga Deum fit reus si propriis manibus mortem sibi inferat.

2° *Regulis prudentiæ est contraria.* Altera quippe post præsentem nos manet vita, beata, vel misera, secundum uniuscujusque opera. Sapientis est igitur vitam beatam per acquisitionem virtutum mereri, quamdiu in hac vita a Deo relinquitur, usque dum ad suscipiendam operum mercedem accersatur. Qui autem libere se occidit, omnia sibi præripit media

aliquid merendi, ut patet. Qua fronte ante supremum Judicem non vocatus se sistens, remunerationem petere auderet? Ergo, etc.

3° *Naturæ voci opposita est.* Mortem enim, natura duce, refugiant homines, ab illi abhorrent, et quodlibet periculum subito occurrens incogitantes et quasi inviti statim devitant; cuncta animantia eundem mortis horrorem continuo manifestant : porro tam universalis tamque constans et invincibilis propensio ab ipso Creatore evidenter procedit.

Et vero, qui mortem violenter sibi inferre volunt, ordinarie dubitant, hærent, manentque suspensi, et nisi delirio, furore, desperatione, gravi aliqua passione vehementer commoveantur ac timorem supremi judicis prius abjecerint, propositum suum perficere non audent. Ergo tota natura contra atrocem hujusmodi actum fortiter insurgit. Hoc quidem adeo verum est, ut eo minora videantur hujus generis exempla quo puriores sunt mores et vividiores religionis sensus. Et, e contra, eo frequentiores evadunt, quo magis impietas ac morum corruptela grassantur : factum istud jam negari non potest. Ergo, etc.

4° *Sensui populorum est adversa.* Omnes enim populi, omnesque sensati persuasum habent non licere seipsum propriis manibus occidere. Idem opinabantur veteres saltem plerique. Unde Virgilius, *Aneid.*, l. 6, v. 434 :

Proxima deinde tenent mœsti loca, qui sibi lethum
Insontes peperere manu, lucemque perosi
Projecere animas. Quam vellent æthere in alto
Nunc et pauperiem et duros perferre labores!

Ergo, etc.

5° *Societati est noxia.* Homo enim creatus est propter societatem, ut infra probaturi sumus : ergo lex naturalis vetat ne ullo modo societatem offendant. Verum qui per mortem cruentam vitam spontanee abjicit, graviter societatem offendit. 1° Etenim unum ex

membris ejus violenter avellit et abscidit. 2° Curas sibi commissas incaute relinquit. Nullus namque est homo qui non habeat saltem aliqua officia erga alios homines explenda; v. g., exempla pietatis, humilitatis, patientiæ, illis præbenda. 3° Perversum aliis dat exemplum: si enim, propter ærumnas et tædium vitæ, mortem sibi inferre liceat, et omnibus hæc doctrina persuadetur, quicumque erunt miseri et afflicti, pœnis suis voluntaria morte tuto se subtrahere poterunt. Cum autem maxima pars generis humani tribulationibus exerceatur, horrenda mortis voluntariæ spectacula quotidie oculis nostris subjicerentur. 4° Qui voluntarie se occidit, parentes, cognatos, amicos, ipsamque societatem valde contristat. Ergo denique illum offendit. Ergo, etc.

Probatur insuper, in tractatu *de Decalogo*, liberam sui occisionem oppositam esse fidei christianæ, verbis Scripturæ *Non occides*, et unanimi doctorum sensui. Ergo, etc.

Omnes illæ probationes forte, non simul in quocumque casu aderunt. Sed plures semper erunt quam necesse est ut thesis nostra maneat, etiam ex ratione, invicte demonstrata, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Natura nos impellit ad quærendum bonum nostrum et fugiendum malum: atqui sæpe contingit vitam præsentem reipsa nobis esse malum: ergo illam fugiendo naturæ ipsique Deo paremus.

R. Dist. maj. Natura nos impellit ad quærendum bonum nostrum et fugiendum malum sub regimine rationis, *conc.*; secus, *nego maj.* Ratio hujus distinctionis ex superius dictis patet. Porro recte judicare non possumus bonum nostrum per voluntariam mortem quærendum esse, vera enim felicitas nostra in solo Deo sita est: atqui constat Deum prohibere ne præsentem vitam libere deseramus, sub prætextu quod sit misera.

Aliunde, si præsens vita sæpe sit misera, hoc fre-

quenter propriis culpis nostris tribuendum est, id est, vitiis et libidinibus etiam quibus imprudenter servimus: porro justum est nos pœnas culpis nostris accersitas luere. Ergo, etc.

Præterea, communiter illæ miseriæ sunt transitoria, brevi leniuntur, deinde cessant, et pax eis succedit, sicut tranquillitas succedit tempestati: ergo non solum culpabiliter, sed imprudenter agit homo qui, ut eas declinet, cruentas manus in se conicit. Ergo, etc.

Unde Rousseau, *Nouv. Héloïse*, t. I, lettre 22: « *Mais je ne tiens à rien: je suis inutile au monde. Philosophe d'un jour, ignores-tu que tu ne saurais faire un pas sur la terre sans trouver quelque devoir à remplir, et que tout homme est utile à l'humanité par cela seul qu'il existe? Écoute-moi, jeune insensé; tu m'es cher, j'ai pitié de tes erreurs. S'il te reste au fond du cœur le moindre sentiment de vertu, viens, que je t'apprenne à aimer la vie. Chaque fois que tu seras tenté d'en sortir, dis en toi-même: Que je fasse encore une bonne action avant de mourir. Puis va chercher quelque infortuné à consoler, quelque opprimé à défendre... Si cette considération te retient aujourd'hui, elle te retiendra encore demain, après-demain, toute ta vie.* »

Inst. 1°. Licet crus aut brachium tradere chirurgo amputandum ut gravis dolor cesset, vel ut cætera membra serventur: ergo si tota vita sit misera, illam pariter abjicere licebit.

R. Nego conseq. et parit. Cum enim ingenita in nobis a Deo insita sit propensio qua propriæ conservationi nostræ invigilamus, certe contra illam non agimus, nec ideo contra voluntatem Dei, si membrum vitiatum tradamus ut cætera serventur integra; voluntaria enim amissio cujusdam membri ex ea sequitur lege qua Deus jubet ut corpus servemus, et qua simul prohibet ne illud voluntarie destruamus: ergo plus favet quam nocet comparatio.

Inst. 2°. Eodem modo se habet corpus respectu animæ, ac membrum respectu corporis : ergo si ad conservandum corpus membrum amputare liceat, pariter totum corpus destruere licebit, ut mens, a doloribus libera, facultatibus suis plene gaudeat.

R. Nego ant. Quodlibet enim membrum modo suo ad efficiendum corpus integrum concurrat, sicut pars ordinatur ad totum : pars autem, si necesse est, perire debet pro toto : unde si cuncta membra simul servari nequeant, unum pro aliis tradere licet. Verum corpus relative ad animam non se habet sicut pars ad totum ; est enim in genere suo completum, et ex illius unione cum anima integer efficitur homo : qui ergo corpus occidit, non tradit partem ut servet totum, sed ipsum destruit hominem, ut talem. Ergo, etc.

Inst. 3°. Insipientis est sustinere mala quæ facile devitari possunt : ergo ubi misera est vita, eam abjicere licet.

R. Dist. ant. Insipientis est sustinere mala quæ facile et licite devitari possunt, *transeat ant.* ; quæ facile, sed illicite devitari possent, *nego ant.* Itaque insipientis esset quidem sustinere mala quæ facile ac licite devitari possunt, quando in eis sustinendis nulla est utilitas, sed potius detrimentum : hoc patet. At, si hæc mala licite vitari non possent, insipientis non esset, sed potius sapientis ea sustinere. Nam vera sapientia consistit in adimplenda justitia et in exercendis virtutibus, etiam cum dispendio actualis utilitatis nostræ.

Diximus *transeat ant.*, quia sæpe insipientis non esset sustinere mala, quæ facile et etiam licite vitari possent, si sustinerentur patienter ad colendam virtutem, corrigendam naturam, acquirendam perfectionem.

Obj. 2°. Seipsum propriis manibus occidere est actus strenui hominis : ergo Deus hunc actum in altera vita remunerare debet.

R. 1° Retorqueo argumentum. Non raro scelerati

homines strenue agunt patrando crimina ; ergo Deus eos remunerare debet in altera vita.

R. 2°. Nego antec. Fortitudo enim animi in adversis constanter perferendis maxime refulcet ; ita judicant omnes. Porro qui propter miserias hujus vitæ voluntarie se occidit tantam animi fortitudinem non exhibet, physice enim loquendo, facilius est vitam unico ictu amittere, quam longos dolores æquanimiter tolerare. Unde poeta Martialis :

Rebus in adversis facile est contemnere vitam ;
Fortiter ille facit qui miser esse potest.

Sic pariter Rousseau, *Nouvelle Héloïse*, 4e partie, lettre 22, t. I, p. 572 :

« Tu t'ennuies de vivre et tu dis : La vie est un mal. Tôt ou tard tu seras consolé, et tu diras : La vie est un bien. Tu diras plus vrai sans mieux raisonner ; car rien n'aura changé que toi. Change donc dès aujourd'hui, et, puisque c'est dans la mauvaise disposition de ton âme qu'est tout le mal, corrige tes affections déréglées, et ne brûle pas ta maison pour n'avoir pas la peine de la ranger....

» Que tes exemples sont mal choisis, et que tu juges bassement les Romains, si tu penses qu'ils se crussent en droit de s'ôter la vie aussitôt qu'elle leur était à charge ! Regarde les beaux temps de la République, et cherche si tu y verras un seul citoyen vertueux se délivrer ainsi du poids de ses devoirs, même après les plus cruelles infortunes. Régulus, retournant à Carthage, prévint-il par sa mort les tourments qui l'attendaient ? Que n'eût point donné Posthumius pour que cette ressource lui fût permise aux Fourches Caudines ? Quel effort de courage le sénat même n'admira-t-il pas dans le consul Varron pour avoir pu survivre à sa défaite ? Par quel raison tant de généraux se laissèrent-ils volontairement livrer aux ennemis, eux à qui l'ignominie était si cruelle et à qui il en coûtait si peu de mourir ? C'est qu'ils devaient à la patrie leur sang,

leur vie et leurs derniers soupirs, et que la honte ni les revers ne les pouvaient détourner de ce devoir sacré. »

Quamvis immediate post hæc verba, celebris auctor, juxta morem suum, sibi contradicat, eloquenter tamen ostendit veram fortitudinem animi multo magis reluctare in adversis constanter perferendis, quam in eis per voluntariam mortem fugiendis. Ergo, etc.

R. 3°. Nego conseq. Nam ea tantum fortitudo est virtus a Deo remuneranda, quæ bene, non vero quæ male ordinatur.

Inst. Dici non potest ignavos fuisse Lucretiam, Catonem, Brutum, Cassium, Antonium, Arriam, Mithridatem, Annibalem, aliosque plures qui maluerunt mortem sibi inferre aut ab aliis inferendam jubere, quam infamiæ vel libertati superesse, aut vivi hostibus tradi: ergo voluntarie seipsum occidere fortis est animi.

R. Dist. conseq. Voluntarie seipsum occidere fortis est animi, si actus ille in se spectetur, *conseq.*; si spectetur cum cunctis suis adjunctis, *nego conseq.* Itaque non dicimus actus seipsum occidendi in se spectatum nullam fortitudinem animi exhibere: qui enim prorsus ignavi sunt, nec adversa patienter tolerare possunt, nec mortem sibi inferre audent. Animi ultra modum dejecti et contemptibili desidia indigne torpentes, cujusque actionis laudabilis et firmi propositi sunt incapaces. Attamen negavimus et iterum negamus voluntariam sui ipsius mortem, cum omnibus adjunctis, esse actum veræ fortitudinis, propter rationem jam expositam.

Personæ superius memoratæ ut fortes quidem habitæ sunt apud posteros; verum ut multo fortiores habitæ fuissent, si dura fata constanter pertulissent. Hoc patet exemplo Aristidis, Reguli, Varronis, Belisarii, S. Ludovici, Francisci I, etc.

Obj. 3°. Fieri potest ut quis ab aliis hominibus contemnatur, repellatur, injustitia vexetur et opprimatur:

tur: at in eo casu seipsum occidendo non lædit societatem: ergo saltem in eo casu seipsum occidere licet.

R. 1°. Nego min. Si enim prædictus homo gravem injuriam ab aliis hominibus susceperit, certe hæc injuria toti societati tribui non potest: atqui tamen per voluntariam sui ipsius mortem totam læderet societatem: ad minus enim perversum illi præberet exemplum, ut supra notavimus. Ergo, etc.

R. 2°. Nego conseq. Etiam si enim supponeretur aliquem hominem in talibus circumstantiis versari ut, seipsum occidendo, societatem non læderet, non ideo licite se occidere posset; præcipua namque nihilominus existeret ratio propter quam talis actus grande esset crimen, nempe, stricta Dei prohibitio evidentibus signis manifestata, ut probavimus. Ergo, etc.

Inst. 1°. Supponatur aliquis morbo contagioso infectus, qui virus aliis communicaturus est: at certe expedit ut quamprimum moriatur. Ergo seipsum occidere potest.

R. Distinguo min. Certe expedit, si mors ex ipso morbo naturaliter sequatur, *concedo*; certe expedit, etc., etiam si non nisi ex occisione mors oriatur, *nego*. Non negamus quidem in priori casu mortem ad bonum publicum conferre; secus vero in posteriori. Illud enim non expedit quod tot rationes superius expositæ prohibent. Insuper, eo vel simili prætextu, omnis sui ipsius occisio justificaretur. Nemo ergo non videt quantum hujusmodi doctrina sit reprobanda.

Inst. 2°. Qui ob grave motivum in apertum discrimen se conjiciunt, v. g., ad salvandum regem in prælio, ad occidendum ducem adversariorum, ad privatos e periculo eruendos, magnis laudibus apud omnes celebrantur; item qui, ad placandam ferocitatem hostium, libere se eis tradunt occidendos, ut patet exemplo Eustachii de Saint-Pierre, et quinque sociorum ejus. Ergo similiter in his casibus seipsum occidere liceret.

R. Nego conseq. et paritatem. In his enim casibus,

qui ita se tradunt vel in discrimen se conjiciunt, directe se non occidunt, sed tantum periculo moriendi se objiciunt, ut effectum gravis momenti obtineant: porro inter utrumque magnum datur discrimen. Qui enim directe se occidit, suscipit actum lege naturali prohibitum; qui vero ob gravem causam periculo mortis se exponit, facit actionem ex se bonam, et *permissive* tantum se habet relative ad mortem sibi inferendam. At, fatentibus omnibus, licet ponere actionem ex se bonam ex qua duo secuturi sunt effectus, unus bonus et alter malus, bonum intendendo, et malum duntaxat permittendo, modo adsit ratio sufficiens; nisi enim principium istud admitteretur, nihil fere licitum esset in ordine morali, ut alibi dicemus. Ergo, etc.

Inst. 3°. Plures, apud christianos, laudantur ut probi et sancti, et tamen mortem voluntarie sibi intulerunt, ut, v. g., Samson, qui columnis templi Dagon concussis, simul cum Philisthæis obrutus est; Eleazar, qui sub elephante positus, eum percussit et pondere ejus oppressus est; Apollinia virgo, quæ in rogam accensum proprio nutu prosilivit, etc. Ergo, etc.

R. Nego conseq. 1° Prædicti enim viri ac mulieres forte inspirante Deo ita egerunt: sic revera agit Samson, cum sola Dei operatione columnas templi concutere et avertere potuerit. 2° Forsitan indirecte tantum mortem sibi intulerunt, faciendo rem ex se bonam ut bonum obtinerent effectum, eumque solum intendendo: sic Eleazar, I, Mach., xi, 43, sibi proponebat, confodiendo elephantem, regem Antiochum in terram dejicere. Insuper sperare poterat fore ut bestia non statim corrueret, aut ad dextram vel ad sinistram prostraretur, vel denique quod prius se retrahere posset quam illa occumberet. 3° Si defecerit motivum in se sufficiens, dici potest eos ex recta piaque intentione ita egisse, invincibili ignorantia arbitantes se hæc facere posse; talis autem ignorantia ab omni peccato coram Deo excusat. Sic excusari potest sancta Apollinia et

alii christiani qui eam imitati sunt, ut ostenderent persecutoribus se mortem non formidare, nisi etiam dicatur eos e speciali Dei inspiratione, de qua modo dicebamus, egisse, quod multis probabile videtur. Ergo, etc.

Obj. 4°. Vita est beneficium a Deo nobis concessum; atqui licet abjicere beneficium onerosum: ergo, si vita nobis fiat onerosa propter mala ingruentia, eam per voluntariam mortem abjicere licet.

R. 1°. Dist. maj. Vita est beneficium cum obligationibus, *conc.*; est merum beneficium, *nego maj.* Equidem certum est vitam nobis concessam fuisse ut beneficium: at non est merum beneficium nobis oblatum quod abjicere liceat. In nobis est enim absque nobis, est ipsa natura nostra: porro natura nostra comparari non potest beneficio nobis oblato et quod recusare possemus.

Insuper, si vita nostra merum esset beneficium, nullam rationem de illa reddere teneremur: attamen accuratam totius vitæ nostræ rationem reddere Deo tenemur, ut jam ostendimus. Ergo vita est beneficium cum obligationibus.

R. 2°. Nego min. Qui enim beneficium a Deo concessum in conspectu ejus abjiceret, sub prætextu quod onerosum esset, certe videretur illum contemnere, providentiam ejus accusare et benignitati diffidere: at talis agendi ratio Deum graviter offenderet. Quis enim beneficium a principe concessum in præsentia ejus abjicere auderet, dicens illud esse nimis onerosum? Nonne princeps hæc agendi ratione offenderetur? Ergo a fortiori et Deus. Ergo, etc.

Inst. Divitias a Deo nobis concessas licite abjicere possumus: ergo *a pari* et vitam.

R. Nego conseq. et paritatem. Divitiæ enim naturam nostram non constituunt, sed quædam sunt media quibus rationabiliter uti debemus ad consequendum finem nostrum, id est, ad Deum possidendum. Unde qui eas adjicit ut liberius Deo serviat, majores

virtutes acquirat, et felicitatem alterius vitæ tutius obtineat, contra Creatoris intentionem non agit. Qui vero naturalem constitutionem suam per mortem voluntariam destruit, Deo manifeste adversatur, ut constat ex dictis. Ergo, etc.

Obj. 5°. Aliquando tædium vitæ adeo insuperabile est ut hominem ad sui necem invincibiliter determinet: ergo saltem in eo casu sui occisio est licita.

R. Dist. antec. Aliquando tædium vitæ adeo insuperabile est ut hominem ad sui necem invincibiliter determinet, ex præcedenti mala agendi ratione, *transcat*; absolute *nego ant.* Etenim cunctis libidinibus serviens, in perversitate obduratus, ad tale vitæ tædium non raro ducitur, ut mortem ex desperatione sibi inferat. Communiter tamen, etiam in eo casu, sufficientes haberet vires pro tentatione superanda, si Deum invocaret, et, vitia detestando, ad principia virtutis rediret. Si autem determinatio, ex mala agendi ratione præcedenti, invincibilis esset, tunc suicidium imputaretur ut volitum in causa. Si vero in se et absolute invincibilis esset, quod non nisi per accidens admittendum putamus, tunc dicimus rationem esse turbatam, et actionem, licet malam in se, non imputari ad peccatum. Ergo, etc.

§ II. Quænam sint consecraria obligationis servandi corpus.

Sequitur ex dictis naturalem nobis incumbere obligationem corpus juxta regulas prudentiæ conservandi. Ex illa autem obligatione plurima inferuntur; scilicet:

1° Non licere periculo, ex intentione mortem sibi procurandi, se obicere: id evidenter patet.

2° Nec tali periculo temere et absque ratione sufficienti se exponere; quod enim in causa volitum est merito imputatur ad peccatum, si malum sit: porro in casu mors in causa volita esset. Ergo, etc.

Diximus *absque ratione sufficienti*: quia, ex jam observatis, periculo mortis occurrendæ se obicere licet

ut bonus obtineatur effectus, modo sufficiens adsit causa quæ labem temeritatis abstergat. Sufficientia autem illius causæ ex judicio viri prudentis determinari potest: eo major esse debet causa quo gravius est periculum. Sic laudabilis est vir qui, ut alterum aquis demersum eripiat, in flumen cum evidenti periculo se præcipitat, et prorsus inexcusabilis esset si sola recreationis causa id faceret; item minime peccant artifices qui super ædificiorum tecta ascendunt, huc atque illuc cum notabili vitæ periculo circumvagantur, dum funambuli a peccata excusari nequeunt.

3° Qui absque necessitate aut rationabili causa duris laboribus, vigiliis excessivis, macerationibus indiscretis, vires corporis nimis debilitant et valetudini graviter nocent, plus minusve peccant, secundum gradum imprudentiæ cujus fiunt rei. Ut ergo recte judicetur an hæc aliaque ejusdem generis sint licita vel illicita, laudabilia aut vituperanda, pensanda sunt motiva quibus agentes determinantur.

Non facile tamen judicandum est tot viros amore solitudinis, jejuniis, vigiliis, aliisque afflictionibus carnis celebres, imprudenter egisse et contra legem naturalem peccasse; ex puro enim ac sanctissimo fine ita se gerebant et ad illum, talibus adhibitis mediis, acrius intendebant. Insuper, plerique morbos inter homines voluptatibus deditos frequentes evitarunt; sanam ac robustam valetudinem diutissime protraxerunt, et expeditas animi facultates jugiter habuerunt. Unde ipsorum agendi ratio, non solum ex bona fide, sed ordinarie per se recta atque laudabilis erat.

4° Multo magis peccant homines contrariis excessibus indulgentes; voluptatibus enim corporis semper illicti, multas sibi creant necessitates a quibus postea, præ difficultate, se expedire noniunt: cibis abundantioribus se ingurgitant, potibus immoderatis se inebriant, liquoribus extraordinariis humores inflammant, somniis prolongatis et continua mollitie membra

sua torpere et totum corpus ingravescere faciunt, mentem mole carnis quasi obruunt, morbos generant, dolores et infirmitates sibi accersunt, ægram trahunt vitam. Alii passionibus ignominia servientes et infamiis se inquinantes, sanitati corporis grave nocumentum inferunt et ante tempus senes turpiter facti, misere pereunt. Alii, ut quibusdam oblectamentis vacent: v. g., saltationibus et spectaculis, refectiones, requiem, somnia, vigilias, omnia denique invertunt; et propter vanas istiusmodi causas gravius sibi nocent quam solitarii, quorum severitatem arguunt.

Qui autem vere est philosophus christianus ab his aliisque similibus diligenter abstinet, nihilque sibi permittit, nisi quod recta ratio fidei subjecta sub omni respectu approbat.

CAPUT TERTIUM.

DE OFFICIIS ERGA ALIOS HOMINES.

Tria nobis occurrunt in hoc capite examinanda, nempe 1° an homo natus sit ad societatem; 2° quænam sint ejus officia erga alios homines generatim spectatos; 3° quænam sint ipsius officia erga homines in variis societatis speciebus consideratos. Itaque tres hujus capituli erunt articuli.

ARTICULUS PRIMUS.

AN HOMO NATUS SIT AD SOCIETATEM.

Hobbes, in opere suo *de Cive*, fatetur homines alios aliis indigere, maxime pueros, senes et ægros; contendit tamen eos ex natura sua ad societatem non esse destinatos, sed essentialiter esse malos et perpetuam habere voluntatem lædendi, aliosque vi aut fraude supplantandi, ita ut conditio illorum sit status belli omnium contra omnes.

Rousseau, *Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes*, libenter agnoscit statum naturæ puræ nunquam exstitisse, quia homines de facto semper fuerunt in societate, Deo ita volente et disponente; at, ex hypothese quod ille status exstitisset, requirit quid fuissent homines et unde conditionum inæqualitas oriri potuisset. Deinde hypothese suam obliviscens, eodem modo ratiocinatur ac si status naturæ puræ olim exstitisset. Asserit hominem naturæ esse rectum, simplicem, bonum, germina omnium virtutum in corde suo habere, ipsius vero depravationem soli societati tribuendam esse. Unde juxta singularem hunc auctorem, si homo in silvis, speluncis et cavernis vitam omnino agrestem duceret, more belluarum, ipsius conditio longe melior esset.

PROPOSITIO.

Homo natus est ad societatem cum aliis hominibus ineundam.

Prob. 1° Scriptura sacra. Gen., 11, 18 : Dixit quoque Dominus Deus : Non est bonum esse hominem solum : faciamus ei adjutorium simile sibi. Eccles., 11, 9 : Melius est duos esse simul quam unum; habent enim emolumentum societatis suæ; si unus ceciderit, ab altero fulciatur. Væ soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem se. Unde semper de facto et ubique homo vixit in societate, et ad societatem ab origine destinatus est. Ergo 1°, etc.

Prob. 2° ratione. Homo natus est ad societatem cum aliis hominibus ineundam, si ipsius necessitates, facultates et propensiones id expostulent; atqui necessitates, facultates et propensiones hominis expostulant evidenter ut societatem cum aliis hominibus ineat.

1° Ipsius necessitates. Sive enim spectetur homo in pueritia, sive in adolescentia, sive in ætate virili, sive in senio, consortio aliorum hominum semper indiget.